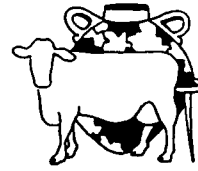

חדשות מן העבר

שלמה דורי – מוזיאון וארכיון הרפת, יפעת

מלחמה במחלות עטין – דגם דני

רשימה זאת מוקדשת בהערכה רבה למערך הארצי לבריאות העטין ואיכות החלב, לעובדיו, לרופאיו, מדריכי שדה, עובדי מעבדה ודוגמים

רגישות-יתר או חסינות-יתר נגד מחלות עטין; נקבע אם צורת המבנים ומידותיהם לא גורמים אי-נוחות לבקר או אף פגיעות (טלפיים ועטינים); ציוד החליבה נבדק בקפדנות לתקינותו ונרשמה שגרת העבודה של החולבים. אחרי התייעצות של הצוות עם דר' קלסטרופ וקבלת תוצאות הבדיקות הבקטריולוגיות יצאו פעם נוספת למשק, ואז התחילה עבודת ההדרכה, תיקון פגמים ותקלות בציוד והתייעצות עם הרופא המטפל בעדר, תוך המלצות על סוג האנטיביוטיקה המתאימים לפי הממצאים הבקטריולוגיים, בעוד רמת התנובה והתחלואה שימשו עדות להתקדמות או חוסר התקדמות בפעולה. לדברי דר' קלסטרופ חלה הטבה ניכרת במשקים, אשר היו בטיפול אינטנסיבי כזה. בביקורי בקופנהגן, במכון הווטרנרי נודע לי פן נוסף של הבעיה. רופא וטרינר העובד בשטח זה במכון הפנה את תשומת לבי לבעיה, אשר בפיו נקראה "הבעיה האמוציונלית". דר' הורמנד (Dr. Hormand) טען, שלפי נסיונם התנהגות האנשים כלפי הפרות משפיעה על רמת הלאוקוציטים בחלב. הדוגמאות שהביא: הכנסת כלב לרפת, שחיטת פרה לעיני העדר העלו מיד את רמת הלאוקוציטים. יום לפני חופש סוף השבוע כשהעבודה נעשית בעצבנות ובמהירות מופרזת; יום אחרי החופש, כשהעובדים חוזרים עדיין תחת השפעת אלכוהול – מעלים בצורה ניכרת את רמת הלאוקוציטים, לעומת רמתם בשאר ימי השבוע. עד כאן הסיפור מלפני 33 שנים.

ב-1965 איפשר לי קיבוצי יפעת, לנסוע לאירופה לשם השתלמות מקצועית. הסיור הממושך של חצי שנה כלל את דנמרק, בה התעניינתי, בין השאר, בשיטות המלחמה במחלות עטין הנהוגות שם. במכון המרכזי העוסק בנושא, בעיר רינגסטד (Ringsted) קיבלתי הסברים מקיפים אצל דר' קלסטרופ (Dr. Klastrop), אשר נחשב בדנמרק למומחה לבעיות עטין. הנוהג והשיטה היו כדלקמן: ממשלוחי החלב אשר נשלחים על ידי המשקים למחלבות נלקחות דוגמאות חלב הנבדקות לרמת לאוקוציטים (במינוח דני דאו – תאים סומטיים היום). משקים אשר חלבם הראה רמה גבוהה של לאוקוציטים הוכנסו לרשימה של עדרים המיועדים לטיפול פרטני. היות והדנים סברו, שמחלות עטין מושפעות ונגרמות על ידי גורמים שונים ורבים – הרכב צוות הטיפול היה מורכב מגנטיקאי, תזונאי, מומחה לציוד חליבה, מהנדס בנין ורופא וטרינר.

הצוות נסע למשק, אשר היה ברשימת היעד ושם בדק את המצב מכל הזוויות של הבעיה: תנובה ממוצעת, מידות המבנה וסידורים פנימיים, מצב מכונת החליבה (המכני וההיגייני) הזנה ומצב בריאות העדר. בביקור זה נלקחו דוגמאות מכל הפרות ומכל רבע עטין. הן הועברו למעבדה מרכזית שם נערכה בדיקה בקטריולוגית. בביקור נקבע המוצא הגנטי של הבקר, מתוך הנחה, שיש פרים אשר מורשיים

העבודה היא בקטריולוגיה, טיפול בציוד חליבה ושגרת החליבה. לפי מיטב ידיעתי, ברשימה זאת הוזכר לראשונה בארץ עניין התאים הסומטיים כגורם המצביע על מצב לא תקין של העטין. אצלנו הונח גורם אחד חשוב והוא, אופן התנהגותנו כלפי הפרות החולבות, צעקות, מכות ורעש מלווים את פרותינו בזמן ההליכה למכון ובחליבה. רצוי לבדוק כמה משפיע הגורם הזה על רמת התאים הסומטיים.

מתחת למאמרי זה זכיתי להערה/נויפה מפי העורך יעקב עצמון, על שפרסמתי את הרשימה רק שנה אחרי שובי מדנמרק. "האיחור" לא השפיע על המצב בארץ כי למעשה בשנים האחרונות מתבצעת העבודה בשיטה דומה לזאת שראיתי בדנמרק, אם גם בכמה שטחים "עייגלנו את הפינות" וכן לא עוסקים בגנטיקה, במצב המבנים ובהזנה; חבל, כי לגורמים אלה יש השפעה על מצב מחלות העטין. עיקר

ועוד על התחלות של הזרעה מלאכותית בארץ ישראל

באוגוסט 1936 ערך דר' שטורמן ניסוי השוואתי אשר נמשך עד סוף יולי 1937. בניסוי זה הוזרעו 226 פרות, הזרעה אחת ובמקביל 172 פרות הורבעו הרבעה טבעית. תוצאות הניסוי היו: בהזרעה התעברו 51.3% ובהרבעה 49.5%. כשמעייני בתוצאות המפורטות לפי חודשים, היו בהזרעה בחודש יוני 75% התעברויות, ביולי 63.6%, באוגוסט 30.8% ובספטמבר 27.7%. שיא ההתעברות היה במרץ, 85.7%. מסופר פרט מעניין נוסף והוא, שבהזרעה אשר בוצעה במבנה אחד, בו גם נלקחה הזרמה, התוצאה היתה 51.3% התעברות. אך כשעברו עם הזרמה למבנה אחר, היו רק 42.6% התעברות. המחבר מסביר את התופעה בהשפעת קרני השמש ושינוי בטמפרטורה אשר השפיעו לרעה על הזרמה. Bell כותב, שהתוצאות יכלו להיות טובות יותר (? אילו עמדו לרשותו של דר' שטורמן כלים מתאימים יותר (אני חושב שהיום היינו מסתפקים בתוצאות "בינוניות" כאלה – ש.ד.).

דר' פוקס עסק בתחנת עכו גם בהזרעת כבשות אוואסי בזרמת אילי קראקול לשם קבלת פרוות מהכלאים. המחבר מונה את כל היתרונות שבהזרעה מלאכותית: טיפוחיות, בריאותיות וכלכליות. הבעיה העיקרית אשר עומדת בפני התפשטות השיטה בכל הארץ, היא בעיה אירגונית.

כתיבה היסטורית דומה לפעמים לעריכת "פאזל" – קובעים עובדות וזמן-מה אחרי זה מתגלות עובדות חדשות ואז הנך חייב לבטל את הקביעות "הבדוקות" ולהחליפן בחדשות. כך קרה לנו, כשקבענו שדר' הנרי פוקס, וטרינר יהודי-אנגלי היה חלוץ ההזרעה בארץ. דר' פוקס הגיע ב-1934, כשהתעקב בארץ בדרכו מלימוד הזרעה ברוסיה. לאחרונה קיבלנו באדיבותו של דר' מ. מלקינסון, מהמכון הווטרינרי בבית דגן מאמר שנכתב על ידי T. Bell האנגלי, מנהל מקצועי של תחנת הנסיונות המנדטורית בעכו. באפריל 1938 הוא פירסם מאמר ב"עיתון אימפריאלי לחקלאות נסיונית". במאמר זה מפרסם כל את העובדה, שכבר ב-1932 (ז"א שנתיים לפני בואו של דר' פוקס) ערך דר' מנחם שטורמן נסיונות בהזרעה מלאכותית. הוא עבד בשיטה פרימיטיבית, מחוסר כלים מתאימים. השיטה היתה הכנסת ספוג מצוייד בחוט לבושת הפרה. הפר היה מרביע את הפרה ואז היו מוציאים, בעזרת החוט את הספוג, שבו היתה נספגת זרמת הפר וסוחטים אותה לכלי ומזריעים בה פרות. דר' שטורמן הזריע 3 פרות נגועות בהפלה מדבקת ואחת מהן התעברה. Bell מייחס את התוצאה לחוסר כלים מתאימים. כאמור, ב-1934 התחיל לעבוד בארץ דר' ה. פוקס. שטח עבודתו היה לא רק עמק יזרעאל ומקווה ישראל; מתברר שהוא עבד באופן בו נכתב גם בתחנת הנסיונות המנדטורית בעכו.